

تطبیق زیبایی شناختی دیوارنگاری های
مذهبی (واقعہ کربلا) بقعہ شاہ زید و
تکیہ معاون الملک در تعامل با تعزیه

رزم نمودن حضرت قاسم، تکیہ
معاون الملک، مأخذ: نگارندگان

تطبیق زیبایی‌شناختی دیوارنگاری‌های مذهبی (واقعۀ کربلا) بقعه شاه زید و تکیه معاون‌الملک در تعامل با تعزیه

نسترن نوروزی * ابوالقاسم دادورر **

تاریخ دریافت مقاله: ۹۷/۲/۲۰

تاریخ پذیرش مقاله: ۹۷/۸/۲۳

چکیده

دیوارنگاری مذهبی در معنای هنر شیعی و با محوریت ائمه دین، به‌ویژه واقعۀ کربلا با قدمتی چندصدساله، از مهم‌ترین گونه‌های دیوارنگاری ایرانی است که دوران اوج و شکوفایی خود را در دوره قاجار و در پیوند با تعزیه سپری نمود. تأثیر این ارتباط در ویژگی‌های مضمونی، ساختاری و زیبایی‌شناختی دیوارنگاری‌های مذهبی این دوران با تکنیک‌های اجرایی مختلف نمایان است. گچ‌نگاری‌های امام‌زاده زید در اصفهان و کاشی‌نگاری‌های تکیه معاون‌الملک در کرمانشاه که در نیمه نخست سده چهاردهم ایجاد شده‌اند، دو نمونه برجسته دیوارنگاری‌های مذهبی قاجاری هستند که در این نوشتار مورد ارزیابی قرار گرفته‌اند. هدف از این پژوهش تطبیق زیبایی‌شناختی نقاشی‌های مذهبی تکیه معاون‌الملک و بقعه شاه‌زید در تعامل با نمایش‌های مذهبی تعزیه است. این پژوهش در صدد پاسخ به این پرسش‌هاست که ارتباط دیوارنگاری مذهبی دوره قاجار با نمایش‌های تعزیه چگونه تبیین می‌شود؟ و تکنیک‌های اجرایی مختلف چه تأثیری بر ساختار صورتی و زیبایی‌شناختی دیوارنگاری‌های امام‌زاده زید و تکیه معاون‌الملک داشته است؟ این پژوهش از نوع توسعه‌ای و با روش توصیفی - تحلیلی و تطبیقی انجام گرفته و تجزیه و تحلیل داده‌ها نیز به روش کیفی است. در بیان نتایج این پژوهش می‌توان گفت که تعامل دیوارنگاری مذهبی با نمایش تعزیه اشتراکاتی میان آنها ایجاد کرده که در ویژگی‌های مضمونی، ادبی، مکانی، عدم وحدت زمانی و مکانی و نمادپردازی رنگ دیوارنگاره‌های مذهبی این دوران نمایان است. دیوارنگاره‌های امام‌زاده زید و تکیه معاون‌الملک نیز به دلیل برخورداری از زمینه مشترک تعامل با تعزیه دارای ویژگی‌های گفته‌شده هستند، اما ساختار صورتی نقاشی‌های دو مجموعه که با دو تکنیک متفاوت گچ‌نگاری و کاشی‌نگاری اجرا شده‌اند، با یکدیگر متفاوت بوده و به نظر می‌رسد تفاوت ساختاری و زیبایی‌شناسی این نقاشی‌ها ناشی از تفاوت در به‌کارگیری تکنیک‌های اجرایی و ابزار بیانی باشد.

واژگان کلیدی

دیوارنگاری مذهبی، زیبایی‌شناسی، بقعه شاه‌زید، تکیه معاون‌الملک، قاجار، هنر شیعی.

* دانشجوی دکتری پژوهش هنر، دانشگاه الزهرا (س)، تهران، استان تهران. (نویسنده مسئول)

Email: n.noroozi794@yahoo.com

Email: Ghadadvar@yahoo.com

** استاد دانشکده هنر، دانشگاه الزهرا (س)، تهران، استان تهران.